

II. ULUSAL AKDENİZ ORMAN VE ÇEVRE SEMPOZYUMU

“Akdeniz ormanlarının geleceği: Sürdürülebilir toplum ve çevre”
22-24 Ekim 2014 - Isparta

Orman ve Toplum

Ünal ELER^{1,*}, Serdar CARUS², Ramazan ÖZÇELİK², Yılmaz ÇATAL²

¹SDÜ, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, 32260, ISPARTA

²SDÜ, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Emekli Öğretim Üyesi

*İletişim yazarı: unaleler@hotmail.com

Özet

Tarihsel süreçte, Orman ve Toplum kavramları, bunların geçirdiği gelişmeler, bilinenlere dayalı olarak, olabirliklere göre yapılan kestirimler ve değerlendirmelerle, tarihi kayıtlarla günümüze ulaşmıştır. Durum, aşağıdaki biçimde özetlenebilir. İlk insanların temel ihtiyaçları, yiyecek, su ve barınma konularında olmuştur. Binlerce yıllar bu biçimde geçtikten sonra, küçük topluluklar halinde, orman içi ve kenarında, akarsu boylarında yerleşim yerleri oluşturmuşlardır. İnsanoğlunun yeni bilgiler ve deneyimlere ulaşmasıyla, bilim ve teknolojide meydana gelen gelişmelere paralel olarak, orman ve orman ürünleri, insan hayatındaki yerini sürdürmüştür. Gelişen sosyo-ekonomik durum ve teknoloji sonucu, insanların ormana bakış açısı ve ormancılık anlayışı değişmiştir. Odunun kullanım yerleri, giderek daha az düzeylere düşmüştür. Bunların yerine başka maddeler kullanılmaya başlamıştır. Ormanın topluma sağladığı yararlar ön plana çıkmış, orman ve ormancılık kavramı farklı anlamlar kazanmıştır. Orman-Toplum ilişkisinin değeri büyük boyutlara ulaşmıştır. Özellikle, nüfusunun önemli bölümü orman içi ve kenarında yaşayan ülkemizde, konu çok daha önemli duruma gelmiştir. Günümüzde, bir ürün veya hizmet değerinin tam olarak belirlenebilmesi mümkün olamamaktadır. Yaklaşımlar, benzetimler, kişisel kanılar ve kestirimlerle, ortaya yaklaşık, bir şeyler konulmaya çalışılmaktadır. Çünkü insanın fiyatı yoktur. İçme suyunun, Toprağın, Peyzajın gerçek ederi belli değildir.

Anahtar Kelimeler: Orman-halk ilişkileri, Ormanın sağladığı hizmet ve fonksiyonlar

Forest and Community

Abstract

In the historical process, the concept of Forest and Community has been brought today by advances, records based on likelihood estimates and assessments. The relationship between two subjects has been revealed by investigations and the highlights of new information having a developmental process. This process can be summarized as follows. The basic needs of primitive people were food, water and shelter. For thousands of years, they formed small settlements within and the edges of the forests and riversides. As a result of new information and experiences, the forest and forest products has maintained an important place in human life parallel to the developments in science and technology. Emerging of socio-economic status has also changed the people's perspective on forest and forestry. The use of wood gradually decreased and the different substances have been replaced the wood. The benefits of forest to the society became into prominence and the mentality of forest and the concept of forestry have significantly changed. The forest-community relationship has reached great values. Particularly in our country in which the mostly people have been living in or on the edges of forests, this issue became much more important. Nowadays, it's not possible to determine exactly the real situation. It's been tried to reveal approximate data with different approaches, simulations and personal predictions. Because, the values of people, drinking water, soil and landscape are unclear.

Keywords: Forest-Public Relations, The services and functions provided by forests.

1. GİRİŞ

İnsanoğlu, uzun yıllardan beri yerleşmek, tarım arazisi açmak ve otlak alanları elde etmek amacıyla ormanları kesmeye ve onun yapısını bozmaya devam etmiştir (Kalıpsız, 1982). Bununla birlikte ağaç ve insan, dünya kurulduğu zamandan günümüze dek, ayrılmaz iki varlık olarak, tarih boyunca, birbirinden soyutlanamamıştır. Bunların ortaya çıkışları, geçirdikleri değişimler ve gelişimler, başlangıç için kesin bilgi ve kayıtlar bulunmadığından, kestirim ve olasılıklara dayalı olarak, bir tarihe kadar getirilebilmiştir. Bundan sonrası için de, çok uzun yıllar, bu iki kavramın ilişkisi incelenip, yeni bilgilere ulaşılarak, durum ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Dünya tektonik çağları geçirip, son şeklini aldığı anda, ormanlar klimaksa ulaşmış, yayılmış alanlarının sınırlarına gelmişlerdir. İnsanın dünya yüzünde görülmesi, çok daha sonradır. İnsanların küçük topluluklar haline gelmeleri, yerleşim yerleri meydana getirmeleri, kendi yönetimlerini ilan etmeleri çok uzun yıllar almıştır.

Binlerce yıl süren bu süreçte, insan-ağaç yaşamı, giderek Toplum-Orman ilişkisine dönüşmüştür. Ormanlar klimaksa ulaşmış son sınırlarına geldiklerinden, daha fazla genişleyememişlerdir. Buna karşılık, hızla çoğalan insan nüfusu, katlanarak ve çeşitlenerek artan ihtiyaçlar ve talepler, ormanlar üzerinde zararlı baskı oluşturmuştur. Orman-Toplum dengesi, buna bağlı olarak da, doğal denge bozulmaya başlamıştır.

İnsanlar ekosistemden değişik faydalar elde etmektedir. Ekosistem hizmetleri de insanların ekosistemden elde ettikleri faydalar olarak tanımlanmaktadır (Daily 1997). Bu yaralardan odun üretimi, gıda kaynağı olma gibi bazıları somut iken iklim düzenleme, yağış çekme gibi bazıları da somut değildir (Bolund ve Hunhammar 1999; De Groot vd., 2002).

Ormanlar değişik fonksiyonları ile ön plana çıkmaktadır (Eraslan ve Eler, 2014; Anonim, 2008). Bu fonksiyonlardan sadece odun üretiminin ön plana çıkması ve odun üretimi amacıyla işletilmesi kabul edilemez ve diğer işlevlerin de ön planda tutulması gerekmektedir (Odabaşı ve Özalp, 1998). Bunun için de, toplum ile orman ilişkileri iyi irdelenmeli, bu ilişkilere rağmen ormancılık yapılmamalıdır. Bu nedenle, son yıllarda hazırlanan amenajman planları (Ekosistem Tabanlı Fonksiyonel Planlama) katılımcı bir yaklaşım tarzı ile hazırlanmaktadır (Asan, 2013).

Bugün ne gibi sorunlar yaşıyorsak, hangi olumsuzluklarla mücadele ediyorsak, bunların tümü, eski yıllardan gelen, zamanında çözümlenip, ortadan kaldırılamamış problemlerin, Orman-Toplum ilişkilerini olumsuz etkileyen durumların, günümüzdeki yansımalarıdır.

Ülkemiz, sosyo-ekonomik yönden, diğer birçok ülkeden farklıdır. Buna bir de, nüfusunun önemli bölümünün orman içi ve kenarında yaşamakta olduğu katıldığında, daha da değişik bir durum ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde bu durum, Orman Amenajman Planlarının düzenlenmesinde, ilk kez etkili faktör olarak, "Antalya Projesi", "Gazipaşa Model Planı" olarak bilinen; "Akdeniz Orman Gelişim Projesi" 'nde yer almıştır. Tüm plan ünitesi incelenerek, "Sosyal Baskı" haritası düzenlenmiştir. Periyodik gençleştirme alanları ve ağaçlandırma sahaları ayrılırken, Doğal Sorunlar (Taşlık-Kayalık) kadar; Sosyal Sorunlar (Sosyal Baskı) da dikkate alınmıştır.

Orman içi ve kenarında yaşayan, önemli nüfus kesimi bulunduğu, bir ülke gerçeğiyle, plan düzenlenmesinde bunun ele alınmayışı, plan uygulamasında, olumsuz etkendir. Bu insanlarımızın yaşamlarını sürdürebilmeleri için, kesinlikle karşılanması gereken sosyal hakları, yaşamsal düzeyde ihtiyaçları vardır. Yasalarla, yönetmeliklerle, kolluk güçleri ile

orada yaşamak zorunda olan vatandaşların, gereksinimlerini karşılamalarına engel olunamaz. Bunu düşünmek dahi, bilime, mantığa, doğa yasalarına ters düşer (Eler, 1985)

Plan ünitesi alanı ile ilgili insanlara rağmen, plan düzenlenmesi söz konusu olamaz. Aynı şekilde, ön planda orada yaşayan köylüler göz önüne alınmadan, plan uygulaması da olamaz. Bir plan ünitesinde, doğal ve sosyal sorun bulunan yerler vardır. Bu sahaların durumuna göre, bir bölümü, olabildiğince ürün alma amaçlı alanlar dışına çıkarılmaya çalışılır. Ürün elde edilebilecek olanlar da, ilerideki periyotlara kaydırılarak, şimdilik, ürün elde etme amaçlı alanlara dahil edilmezler (Çatal vd., 2010).

Orman ve orada yaşayan insanlar, geçen zaman içinde değişerek, çok başka durumlara kavuşabilirler. Bugün sorun yaratan oranın halkı, yıllar sonra, sosyo-ekonomik yönden gelişerek, sosyal baskı yaratmayacak duruma gelebilir. Bu düzeye ulaşıldıktan sonra, uygun sahalar, sırası geldikçe, ürün elde etme amaçlı alanlara katılabilir.

Bu bildirinin amacı, ormanın topluma sağladığı yararların ön plana çıktığı günümüzde orman ve ormancılık kavramındaki değişimler belirtilerek, orman-toplum ilişkisinin önemi ortaya koyulmuştur. Bu iki canlının ilişkisinden yola çıkarak toplum ile otlatmanın ilişkisi irdelenmiştir.

2. TARTIŞMA

Orman-Toplum ilişkisi, zamana ve yörelere göre, çok geniş bir kavramdır. Çeşitli ülkelerde, değişik boyutlarda ve biçimde ele alınabilir. Sonuçta, farklı durumlar ortaya çıkabilir, yerel koşullara özgü olgularla, olaylarla, tablolarla karşılaştırılabilir.

Tarih boyunca, insanlar ve ormanlar iç içe yaşamışlardır. Geline nokta göre ortaya çıkmış olan düzende, halkın sosyo-ekonomik durumu, Orman-Toplum ilişkisini belirlemiştir. Konunun, çevre koşulları, sosyal, ekonomik, kültürel durum ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. Bu nedenle, ortaya çıkan sonuç ve karşılaşılan tablolar farklı olabilmektedir.

Dünyanın diğer toplumları ile karşılaştırıldığında, ülkemizdeki yerleşme düzeni değişik bir durum gösterir. Eski yıllarda, insanlar, uzak, ulaşılması güç, gözden irak yerlerde, yaşamlarını sürdürmeye çalışmışlardır.

Bu olguda, yurdumuzun üç kıta arasında köprü durumunda bulunmasının, bu konumu nedeniyle, göçlerden ve savaşlardan doğrudan etkilenmesinin, önemli tesiri olmuştur. Giderek durumun düzelmesi, barışın sağlanması ve yavaş yavaş kentleşme düzenine geçişte, çarkların ağır ve plansız biçimde olsa da, dönmeye başlaması, yeni bir süreç yaratmıştır. Nüfusunun önemli bölümü orman içi ve kenarında yaşayan ülkemizde, Orman-Toplum ilişkilerinin, istenen, düzeye ulaştırılması kolay olmamıştır.

Bu konuda neler yapılabilirdi, neler yapılmış, bunların ele alınıp, ayrıntılı biçimde incelenerek, mümkün olan en kısa sürede yapılması gerekenlerin yerine getirilmesi kaçınılmazdır. Tüm bunları kapsayacak bir yazı, sempozyum bildirisi kapsamına sığdırılmayacağından; bu bildiriye, Toplum-Orman ilişkisinde **Otlatma Konusu** ele alınıp incelenmiştir.

Devlet, ulusal amaçlar olarak, ormancılık politikasını, orman içi ve kenarında yaşayan köylüler veya kentlerdeki vatandaşlar için ayrı ayrı değil; tüm ülke çapında olacak şekilde belirlemek zorundadır. Çok geniş alanda yayılan, nüfusu da fazla olan, buna karşılık sosyo-ekonomik durumu henüz yeterli düzeyde bulunmayan, yurdumuz orman içi ve kenarı köylüsünün sorunlarının çözümü, önemli güçlükler yaratmaktadır.

Sorunların ortaya çıkmasında, artarak bugünkü boyutlara ulaşmasında, zamanında çözüm yollarının aranıp, gerekli işlerin yapılmamasının ve köklü çalışmalardan kaçınılması, bunların sürekli ertelenmesinin, önemli etkisi bulunmaktadır (Eler, 2009). Bu insanlarımızın, yasal hakları, yaşamsal düzeylere varan ihtiyaçları bulunmaktadır. Bunların hiçbirinin beklemeye tahammülü yoktur. Her biri, ivedi çözüm bekleyen sorunlardır.

Ormancılık, çok uzun yılları kapsayan çalışmalar olduğundan, Orman Kanunu'nda değişiklikler yapılması, arzu edilmez. Bir ülkede, en az değişiklik yapılacak yasalar, Ormancılık Yasaları'dır görüşü, genellikle kabul edilmiş bir konu olmakla birlikte, ülkemizde, bu yasaların sürekli değiştirilmesi, her zaman karşılaşılan bir olgudur. Yasalardaki değişiklikler yanında, kuruluşlar, yetkililer ve sorumlular da, çok sık olarak değişmiş, değiştirilmiştir (Yund, 1957).

Kronik bir yara gibi devam eden ve her politik değişimde yeniden ortaya çıkarak, devlet ve milletimizi kaygıya düşüren bu davanın halledilmemiş olmasında, konunun anlamı ve kapsamının gereğince bilinmemesi, sorunu çözmekle görevli olan politik ve teknik yetkililerin, objektif kalmamaları, en büyük etken olmuştur (Diker, 1947).

Yapılan tüm değişikliklere rağmen, yürürlükteki Orman Kanunu'nda, konu ile ilgili maddeler bulunmaktadır. Yasada yer alan hükümlere göre, yapılabilecekler yerine getirilerek, orman köylüsünün kalkındırılmasına, olabildiğince katkıda bulunulması gerekmektedir.

Ülkemizde, ürün elde etme amaçlı olarak işletilen ormanlarımızın büyük bölümü, yaş sınıfları yöntemi ile planlanmaktadır. Bu ormanlarda, Orman Amenajman Planlarında, Periyodik Gençleştirme Alanı ayrıldıktan sonra, kalan meşcereler, Bakım Alanlarıdır. İdare süresine bağlı olarak, verimli alanlar, yaş sınıfının katları kadar parçalara ayrılır. Örneğin, en geniş yayılış sahası bulunan ve otlamaya konu olan kızılçam ormanlarımızda, bu oran, 1/6'dır. Diğer çam ormanlarında, 1/8, 1/10 olabilmektedir. Görüldüğü gibi, sahanın 5/6, 7/8 veya 9/10 gibi, çok büyük kısmı, gençleştirme sahası değildir. İstenirse, buralarda, plana dayalı olarak, kontrollü otlatma rahatlıkla yapılabilir. Şöyle ki:

Birinci yaş sınıfı ile henüz hayvan zararından tam olarak kurtulamamış kabul edilerek, ikinci yaş sınıfı alanı da, otlamaya kapalı tutulsa; ağaçlandırma sahaları ile birlikte, korunması gereken gençlik alanlarının toplamı, belli gelişme çağına gelmiş ve hayvan zararının söz konusu olamayacağı, bu nedenle otlatma yapılabilecek yerlerden, daha azdır.

Hayvanların genç bireylere zararlı etkisi kalmayan meşcerelerde, otlatma yapılabilir. Vatandaş ile diyalog kurulup, karşılıklı, anlayış ve yardımlaşma ile uygun planlama yapılarak, bu gibi yerlerde mevki, iklim ve toprak koşullarına bağlı olarak, belirli bir yoğunlukta, hayvan otlatmasına izin verilebilir.

Durum, ayrıntılı biçimde incelenerek, uygun sahalardan belirlenip, giriş ve çıkışlar kontrol altına alınarak, etkin bir denetimle, ormanda otlatma yapılabilir. Bu önemli sorun çözümlenerek, büyük avantajlar elde edilebilir (Eler ve Özçelik, 2009).

Orman-Toplum ilişkisinde devrim niteliğinde gelişmeler getirilebilir. Zamanla, bu sistem uygulamaya konulup, aksatılmadan yürütülebilirse, planların uygulanmasında karşılaşılan çoğu sorunlar, istenmeyen durumlar, beklenmeyen tablolar, kendiliğinden ortadan kalkabilir.

Orman içi ve kenarında yaşayan köylülere, hayvanlarını otlatabilecekleri yer gösterilmesi yanında, ormancılık uygulamalarında işlendirilmeleri, bireysel veya kooperatifler kurularak yapılacak girişimler için, proje ve kredi yönünden desteklenmeleri, Orman-Toplum ilişkilerini olumlu yönde etkiler. Bu durumun daha da iyileştirilerek sürdürülmesi, sosyal

baskıyı azaltır. Orman yangınlarında, ön sırada yer alan, insan faktörünün etkisini minimum düzeye indirir.

Tüm çaba ve dikkatlere karşın, yine de orman yangını olur. Yangın, ormandan tümü ile uzaklaştırılmaz. Her hangi bir nedenle, ormanda yangın çıkabilir. Fakat Orman-Toplum ilişkisi, olması gereken biçimde kurulabilirse, çıkan yangının en az zararlar altında kontrol altına alınabilmesinde, vatandaşın tutumu ve gayreti çok farklı olur.

Orman-Toplum ilişkisi iyi durumda olan yerlerde, vatandaşlar, gönüllü olarak, en kısa sürede yangına ulaşırlar. Tereddüt etmeden yangına girer, canla-başla çalışırlar. Bu durumun gerçekleştirilebilmesi için, gerekenlerin yapılmasına dikkat edilmeli, gerekli çabalar geciktirilmeden harcanmalıdır. Yangının ne zaman çıkacağı ve önlenemez afet halini alacağı belli değildir.

Bu düzenin kurulabildiği yerlerde, çoğu kez, yangın ekipleri ormana ulaştıklarında, yangının vatandaşlar tarafından kontrol altına alınmış olduğu görülür. Bunun tersi durumlarda ise, orman yangını duyulduğunda, herkes tam siper deyimini ile ortalıktan kaybolur. Kolluk kuvvetlerinin zoru ile yangına götürülen mükelleflerden, ne ölçüde yararlı bir çalışma beklenebilir.

Orman-Toplum ilişkilerini ön planda dikkate almayı, orada yaşayan insanların durumunu göz önünde tutarak, düzenlenmeyen plan, deyim yerinde olursa, vatandaşa rağmen yapılan plan, iyi bir plan olamaz. Orman Amenajman Planlarının iyiliğinin, mükemmelliğinin en önemli ölçütlerinden biri, planın uygulanabilirliğidir. Yukarıda değinilen planların uygulamasında, güçlükler ortaya çıkar, beklenmeyen sorunlarla karşılaşılır. İşlerin aksamasına yol açılır. Planda gösterilen çalışmalar, zamanında ve gereğince yapılamaz. Sonuçta, plan hedeflerine, olması gereken biçimde ulaşamaz.

Otlatma konusu, Orman-Toplum ilişkileri yönünden, önemli yararlar sağlayabilecek bir etkidir. Ancak, ormanın hizmet ve fonksiyonlarından biri gibi düşünüldüğünde, bu durumun, bir fonksiyon olmadığı, fonksiyonel planlamada, ayrı bir işletme sınıfı olarak ele alınamayacağı ortaya çıkar.

Otlatma yapılacak sahalarda, sürekli bu durumu gösteremezler. Orada yetiştirilecek meşcerelerin, gelişme evrelerinde, bir zaman bu görevi yerine getirebilecek duruma gelir, bir süre özelliğini devam ettirir, sonra da, bu vasfını yitirirler. Otlatma Planında, sahalarda belirli zaman dilimleri için otlatmaya kapatılır ve açılırlar. Bu bakımdan, Otlatma Planı'na, plan ünitesinin meşcere haritası üzerinde yapılan bir zaman-mekân düzenlemesidir denebilir.

Gençleştirme çalışması başlatıldığı andan itibaren; dahası, bir alışma zamanı geçirilmesi ve durumun garantiye alınabilmesi yönünden, çalışmalara başlamadan belli bir zaman önce, saha kesinlikle otlatmaya kapatılmalıdır. Alana gelen gençlik kendisini hayvanların zararından tam olarak kurtaracağı tarihe kadar, saha otlatmaya kapalı tutulmalıdır.

3. SONUÇLAR

Orman Amenajman Plan Ünitelerinde, otlatma yapılabilecek alanlar önemle ele alınıp, tüm gerekler yerine getirilerek, orada yaşayan köylülerin, bir plana dayalı olarak, hayvanlarını ormanda otlatabilmeleri için, gerekenler yapılmalı ve planlı otlatma en kısa sürede gerçekleştirilmelidir.

Otlatma Planı, Orman Amenajman Planı düzenlenirken dikkate alınacak, fakat ayrıntılı planın, amenajmanlar tarafından değil, uygulayıcılarca yerine getirilmesi, gereken bir konudur.

Bakım kesimlerinde yıllık bakım bloklarının oluşturulmasının uygulayıcıya bırakılması nasıl daha uygun görülüyorsa, Otlatma Planı'nın da, uygulayıcılar tarafından düzenlenmesi daha doğru olur.

Otlatma Planı yapılması, ayrıcalıklı uzmanlık bilgi ve deneyim gerektiren bir konu değildir. Amenajman Planı'nda Meşcere Haritası üzerinde meşcerelerin durumlarına göre, belli süreler için, otlatmaya kapatılan ve açılan alanlar belirlenerek, otlatmanın bir düzene sokulması işi, ormanda sürekli olarak gelişmeleri yakından izlemek sorumluluğundaki, gelişmeleri ve en son durumu en iyi bilecek olan, uygulayıcılar tarafından yapılmalıdır.

21. Yüzyılın ilk çeyreğinin yarısını da geride bıraktık. Yıllar hızla akıp gidiyor. İlgili Plan ve Proje Şube Müdürlüğü kuruldu, yönetmelik yürürlüğe girdi. Daha ne bekleniyor. Uygulama, olması gereken biçimde, neden hemen başlatılmıyor.

Ülkemizde, alışlagelmiş düzeni değiştirebilmek, yararlı olabilecek yeni bir konu için çalışmaları başlatabilmek, hele sürdürebilmek, gerçekten çok güçtür. Çünkü; buna toplum da, orman-halk ilişkilerimiz de, ormancılık uygulamalarımız da, hazır değildir. Planlanıp yürütülebilecek ve Orman-Toplum konusunda, birçok sorunumuza çözüm getirebilecek, diğer yandan, ülke ekonomisine önemli katkıda bulunabilecek bu konunun da, her yeniliğe karşı çıkarılınca, engellenmeye çalışılacağı beklenmelidir. Örneğin:

Yıllardır, her devirde, Orman Kanunu'nda Orman-Toplum ilişkilerinde çok önemli yeri olan otlatma ile ilgili uygun hükümler bulunduğu halde, bunların hiç birinin düşünülmediği; Bu konuda denemeler, uygulamalar yapılmadığı, dahası, böyle bir girişimde dahi bulunulmadığı gibi. Mesela:

Keçi ormanın birinci düşmanıdır denerek, genç bireylere tırmanıp, uç sürgününü yediği fotoğraflar yayımlanarak, yararlı olabilecek bu faaliyetin baltalanması için, elden gelenin yapıldığı gibi. Örnekler çoğaltılabilir.

Ancak, hiç zaman yitirilmeden, bir yerden başlamamız kaçınılmazdır. Konu, görmezden gelinemez, geciktirilemez, ertelenemez, gerçekten son derecede önemli bir ülke gerçeğidir.

4. KAYNAKLAR

- Anonim, 2008. Orman Amenajman Yönetmeliği. Çevre ve Orman Bakanlığı, OGM, Orman İdaresi ve Planlama Dairesi Başkanlığı, 52s.
- Asan, Ü., 2013. Ormancılığımızın Sektörel Planlanması 50. Yılına Girerken Orman Amenajmanı Temel Kavramlarında Ortaya Çıkan Yeni Yaklaşımlar. Ormancılıkta Sektörel Planlamanın 50. Yılı Uluslar arası Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 18-30.
- Bolund, P., Hunhammar, S., 1999. Ecosystem services in urban areas. Ecological Economics. 29:293-301.
- Çatal, Y., Özdemir, İ., Özçelik, R., Eler, Ü., 2010. Orman Amenajmanında Nasıl Bir Planlama Yapılmalıdır. Orman Amenajmanının Dünü, Bugünü ve Geleceği Çalıştayı, Sonuç Bildirgesi ve Tebliğler Kitabı, s. 178-190, Orman İdaresi ve Planlama Dairesi Başkanlığı, 19-22 Nisan, Ankara.
- Daily, G. C. 1997. Nature's services: societal dependence on natural ecosystems. Island Press, Washington, D.C., USA.

- De Groot, R. S., Wilson, M.A., Boumans, M.J., 2002. A typology for the classification, description and valuation of ecosystem functions, goods and services. *Ecological Economics* 41:393-408.
- Diker, M., 1947. Türkiye’de Ormancılık. Tarım Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü Yayını, Sayı 61, 107 s.,Ankara.
- Eler, Ü. 1985. Ülkemizde Orman Amenajman Planları ve Kritiği. *Orman Mühendisliği Dergisi*, Kasım Sayısı, s. 67-70, Ankara.
- Eler, Ü. 2009. Ülkemizde Tarihsel Süreçte Halk-Orman İlişkilerinin Durumu. SDÜ. Orman Fakültesi, II. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi, Bildiriler Kitabı, s. 47-54, 19-21 Şubat, Isparta.
- Eler, Ü., 1986. Ormancılığımızdaki Son Yıllardaki Önemli Değişiklikler. *Orman Mühendisliği Dergisi*, Temmuz Sayısı, s. 15-18, Ankara.
- Eler, Ü., 1988. Teknik Ormancılığımızda Görülen Aksaklıkların Nedenleri ve Çözüm Yolları. *Orman ve Av Dergisi*, Temmuz Sayısı, s. 41-46, Ankara.
- Eler, Ü., 1992. Ülkemizde Düzenlenen Amenajman Planları ve Kritiği. *Ormancılığımızda Orman Amenajmanının Dünü, Bugünü ve Geleceğine İlişkin Genel Görüşme*. Bildiriler Kitabı, s. 235-244, 16-19. Kasım, Ankara.
- Eler, Ü., Özçelik, R., 2009. Türkiye’de Orman Yangınlarında İnsan Faktörü. I. Orman Yangınları ile Mücadele Sempozyumu. Tebliğler Kitabı, s. 504-510, 07-10, Ocak, Antalya.
- Eraslan İ., Eler, Ü., 2014. Orman İşletmenin Planlanması ve Denetimi. SDÜ Yayınları Isparta.
- Odabaşı, T., Özalp, G., 1998. Ormanların İşletilmesi Yöntemleri ve Doğaya Uygun Ormancılık Anlayışı. TC Orman Bakanlığı, OGM Yayınları, Ankara.
- Yund, K., 1957. Ormancılığın Kuruluşundan Beri Bağlandığı Nezaretler, Vekâletler ve Bunun Başındakiler. Türkiye Ormancılar Cemiyeti Yayını No: 7, s. 22-29, Ankara.